

Umělecké dílo

Kristina Kochová, učo: 427750

US_42 Úvod do uměnovědných studií

Podzim 2014

Slovníkové heslo: osobitý výsledek tvůrčí činnosti autora, čistý estetický znak, obsahující funkci estetickou i mimoestetickou, kdy vliv estetické hodnoty vyznačující umění není dominantní.¹ Uzavřený celek vyjádřený písemně či hmotně, účelem je interpretace a recepce. Teorie umění využívá pojmu artefakt; umělý výtvar vědomé lidské činnosti vnímatelný smysly, a estetický objekt; nehmotný objekt vyskytující se pouze ve vědomí vnímatele.²

Úvaha

Přesné vytyčení hranic uměleckého díla je do dnešní doby velice diskutovaným tématem. Já osobně jsem ke konfliktu tohoto jevu dospěla u poměrně nedávno vydané knihy Tomáše Kulky (Umění a kýč)³, kde si autor klade za cíl definovat kýč a odlišit tento pojem od umění a uměleckého díla. V jeho studii jsem se setkala s problémem rozličných stanovisek lidí ohledně kýče a s problémem mísení kulturních kategorií, kdy se začínají stírat hranice – neumělecké předměty poté dostávají uměleckou hodnotu. Ráda bych se tedy v této práci věnovala problematice uměleckého díla dnes; specifikovala jeho charakteristiku dle několika vybraných teorií, přiblížila pojem kýč dle studie Tomáše Kulky a pokusila se identifikovat, zda v dnešní době lze v uměleckých institucích nalézt samá hodnotná umělecká díla či pronikl-li tam kýč.

Jan Mukařovský k uměleckému dílu přistupuje jako k souboru znaků a významů, dle něho má člověk ve své tvorbě přenechat prostor náhodě, jelikož ta působí jako jedna z indicií umění. Obecně se lze shodnout na vyjádření uměleckého díla jako osobitého výsledku tvůrčí činnosti autora, dílo je nutné vyjádřit (hmotně či písemně) a má účel recepce; přijetí a chápání. Přesné vyjádření hranic uměleckého díla se však historicky proměňuje, kupříkladu otázka přítomnosti autora či vyloučení autora z díla. V Mukařovského Studii z estetiky se mluví o uměleckém díle jako estetickém znaku, do něhož je vnášen konkrétní obsah mimoestetickými funkcemi. Estetická funkce brání převaze ostatních funkcí, přičemž sama žádnou z nich nedokáže zastínit, mimoestetickým funkcím jen tvoří protiváhu a funguje jako organizátor vzájemných vztahů a napětí. Jaroslav Volek pak ve své knize Základy obecné teorie umění mluví o artefaktu a estetickém objektu, kdy význam artefaktu je vyjádřen jako umělý výtvar lidské činnosti. Nesouhlasí však, že pojem uměleckého díla a artefaktu je totožný. Estetický objekt vzniká jen v mysli a je nehmotný.

1 MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Studie z estetiky*. 2. vyd. Praha: Odeon, 1971.

2 VOLEK, Jaroslav. *Základy obecné teorie umění*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 1968.

3 KULKA, Tomáš. *Umění a kýč*. Praha: Torst, 1994. ISBN 8085639173

Tomáš Kulka se ve své práci snaží definovat pojem kýč, už v úvodu se však střetává s problematikou pohledu lidí na kýč. Dle názoru některých je kýč označen jako subjektivní věc vkusu či estetické normy. Kulka kýč považuje za kategorii estetickou a domnívá se, že je esteticky defektní. Rovněž pracuje s myšlenkou, že pojem umění je spojen s pojmem hodnoty, některá díla jsou tedy lepší či horší než jiná.⁴ Osobně s touto myšlenkou souhlasím, protože dle mého musí umělecké dílo podporovat a podílet se na vytváření umělecké kultury; čehož by bez umělecké hodnoty nebylo schopno. Podle míry obsažené hodnoty je pak dílo využitelné a přínosné pro společnost, ve které je uvedeno.

Kulka přichází s teorií, se kterou souhlasím. Vizuální umění prošlo změnou. V dnešní moderní společnosti dochází k potlačování hranic kulturních kategorií; při nástupu dadaismu se začala velká část umění 20. století orientovat na posouvání hranic vnímání uměleckého díla, či dokonce tyto hranice potírat. V *Umění a kýči* je zmíněno dílo Marcela Duchampa Fontána, jehož primárním úmyslem bylo provokovat a šokovat veřejnost. Z kontroverzního díla, představující sériově vyráběný pisoár jako fontánu, se však stalo světově známé, dnes již uznávané umělecké dílo. Stačí tedy pouze (v tomto případě) umístit objekt na podstavec, doplnit údaje jako rok vzniku a podpis, vystavit jej a považovat jej za umělecké dílo s uměleckou hodnotou?

V Kulkově studii se nachází teorie lokace uměleckého díla, tedy prostoru, kde je dílo představeno. Kulka považuje jako bezpečné označit za umění objekty v galeriích a muzeích. Pro teoretiky umění je tento přístup pohodlný, základní myšlenkou se poté stává: „Umění je to, co je na umění pasováno“⁵. Dle mého je pro laickou veřejnost i odborníky jednodušší přistupovat k hodnocení uměleckého díla takto, jak se však rozhodnout, co do galerie či muzea vpustit? Kulka zmiňuje sociologickou teorii, kde hodnotná kultura je brána jako kultura, o kterou má zájem vyšší společnost. Estetickou hodnotu nese to, o co společenská elita přijímá. Teorie argumentuje společenskými preferencemi jako sociologickými fakty, o kterých se nepochybuje a netřeba nad nimi dále polemizovat.

Kýč z tohoto nastínění pak vystupuje sám, je to přirozená kategorie využívající masu lidí a fungující jako produkt masové spotřební kultury. Kulka uznává, že kýč se vyvíjí, dnes již mnohé věci kýčovitě působit nemusí. Umění se mění, ale pojem „umění“ stále přetrvává ovlivněn minulostí; a snad právě proto skutečný kýč v muzeu nenajdeme. Dle mého názoru má Kulka pravdu, ani ve své době kontroverzní Fontána mi nepřijde kýčovitá, či jiné dílo s úmyslem provokovat nemusí být označeno za kýč bez umělecké hodnoty. Myslím si však, že postupem času bude touha po čím dál větší revoluci v umění (umožněnou stále vyvíjenými technologiemi) a tehdy nebude již stačit jen dílo podepsat a vystavit; stane se pouhým objektem bez umělecké hodnoty s

4 KULKA, Tomáš. *Umění a kýč*. Praha: Torst, 1994. s. 13. ISBN 8085639173

5 KULKA, Tomáš. *Umění a kýč*. Praha: Torst, 1994. s. 17. ISBN 8085639173

prvotním účelem měnit a reformovat. Poté již nebude převládajícím názorem, že umění lze nalézt v muzeu.

Kulka říká, že umění zatím konec není, ale nachází se v krizi. Já osobně se bojím, že v průběhu budoucích dvou staletí se pojem umělecké dílo a umění změní; bude vyjadřovat odlišná stanoviska než dnes.

Seznam použité literatury:

- MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Studie z estetiky*. 2. vyd. Praha: Odeon, 1971.
- VOLEK, Jaroslav. *Základy obecné teorie umění*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968.
- KULKA, Tomáš. *Umění a kýč*. Praha: Torst, 1994. ISBN 8085639173

Počet znaků úvahy: 5156